

1913

Яшчэ год...

Быццам шырокая і быстрая рака, плыве жыццё гасударстваў і народаў. Плыве яна ад невядомых часоў, і нікнуць у ёй гады і сталецыці, як каплі вады. Усё шырэй і шырэй разьліваецца яна й імчыцца ад Мінуўшчыны к далёкай Будучыні...

...Былі часы, калі людзі жылі як зьвяры ў лясах. Жылі вольна, але кожны быў вораг другому, быццам воўк — воўку.

Дужэйшыя перамаглі слабейшых. Прымусілі служыць сабе¹. Сталі жыць чужой працай.

Памалу з роду, племені ўзрасталі народы. Але разьдзел той на пануючых і слуг трываў і далей. Разьдзел на багатых і бедных, на сытых і галодных астаўся да нашых дзён.

Той, хто стаяў на версе, меў усё, чаго душа жадала. Навукі, хараство сьвету, дабыгча разуму і працы рук чалавечых — усё мог дастаць. А мільёнам гаротнікаў сьвет клінам зышоўся ў курных хатах...

Гэтак вякі праходзілі, выміралі старыя пакаленьні, нарасталі новыя.

Усё зьмянялася. Пачало зьмяняцца і жыццё народаў.

Усё болей і болей людзей карыстае зь сьвету навукі, што ўсім роўна павінна сьвяціць, як сонейка яснае. Парваліся путы няволі. Адчыніліся дзверы на вольны прастор, і кожны можа пераступіць парог — да новага жыцця, хто мае сілу.

Ня сілу кулака: такая сіла няма ведама куды можа папхнуць цёмнага чалавека. Патрэбна сіла культуры, сіла эканамічная.

Шырокая прасьвета падьмае культуру народу. Разьвіцьцё нацыянальнай душы, усіх асобнасьцей яе: роднай мовы, духоўнай творчасці — гэта аснова культуры.

Супольная, грамадзкая праца дзеля супольнай карысьці — вось школа, каторая навучыць народ, як стварыць сабе лепшае жыццё, як вызваліцца з адвечнай бяды і збудаваць моцны эканамічны фундамент.

Народ, каторы здолее зрабіць гэта, дачакаецца сьветлай будучыны. Па гэткай дарозе павінны ісьці і мы, беларусы. Тады наша жыццё зьліецца з тэй вялікай і магутнай ракой, што прымае ў сябе жыццё ўсіх людзей і народаў.

Куды занясе яна нас?

Мы верым — і гэту веру разам з намі мае ўвесь сьвет, што сусьветнае жыццё год за годам прыбліжаецца да гэтай мэты, дзе будзе канец усім мукам, крыўдам і зьдзеку чалавека над чалавекам. І з пачаткам Новага Году клічам усіх нашых братоў да вялікай, сьвятой працы ўсенароднай: злучыўшыся ў адну моцную сям'ю, падаўшы адзін аднаму руку, к свабодзе, роўнасьці і знаньню мы працярабім сабе след, і будзе ўнукаў панаваньне там, дзе сягоньня плача дзед!..²

Скінулі скуру!

Казённая газета „*Виленский Вестник*“ выказала ўрэшце свае шчырыя думкі аб беларусах.

Пачалося з таго, што ў „Вил. В.“ была надрукавана стацьця аб мове, у якой нашых дзяцей павінны вучыць рэлігіі ў школе. Злучыўшы ў вадно вялікарусаў, украінцаў і беларусаў і